

CLAUDE SIMON

El tramvia

Els senyals graduats, en bronze groc i en relleu, dibuixaven sobre el quadre un arc de cercle cap al qual apuntava un esperó solidari de la maneta que, per arrancar o agafar velocitat, el conductor empenyia amb colpets de la palma oberta, fent-lo tornar a la posició inicial i tallant així el corrent quan s'acostava una parada, i llavors es dedicava a girar ràpidament el volant de ferro de fosa situat a la dreta (semblant, en més petit, a aquells volants que, a les cuines, abans, movien la bomba del pou) i, amb un soroll de cremallera, estrenyia els frens. El pom de la maneta no conservava del seu vernís inicial més que una resta marronosa, amb la fusta nua ja feia molt de temps, grisenca, fins i tot amb crostes de brutícia, i el conductor es mantenia dret davant de l'espècie de columna de secció oval al capdamunt de la qual es trobava aquest sumari quadre de comandament.

Quedar-se a la plataforma (per on, d'altra banda, calia passar per penetrar dins del tramvia) en comptes d'anar a seure als bancs de l'interior, semblava que era una mena de privilegi no solament per a la meua mentalitat infantil sinó també, evidentment, per a la dels dos o tres viatgers que, menyspreant també els bancs, s'hi trobaven regularment, sense dubte no penetrats com jo

de la importància del lloc sinó, simplement, perquè allà era permès de fumar, seguint l'exemple del conductor aparentment taciturn –o forçat al silenci–, com n'era testimoni en un francoanglès aproximatiu la inscripció: «Prohibit parlar amb el *wattman*», la qual en feia d'alguna manera un personatge alhora ben miserable, d'una casta inferior, condemnat a una muda solitud, al mateix temps que nimbat d'una aura de poder, com aquells reis o sobirans absoluts de les tragèdies als quals un sever protocol prohibia (i de vegades sota pena de mort) adreçar-los directament la paraula, condició (o posició, o funció) que ell assumia amb gravetat, amb l'ull sempre clavat en els rails que venien davant d'ell, com absorbit pel pes de la seua responsabilitat, limitant-se durant les parades, mentre esperava el colp de timbre alliberador del cobrador, a tornar a encendre amb un encenedor de ferro la burilla enganxada al seu llavi inferior d'un extrem del trajecte a l'altre (cosa que, de la platja a la ciutat, representava, parades incloses, al voltant de tres quarts d'hora), un tubet panxut, grisenc, embolicat amb paper fi amerat de saliva que es feia transparent i deixava entreveure el color marró del tabac maldestrament entrotllat, bonyegut de vegades, gairebé rebotat, per algun bri (un «tronc») massa gran o mal pitjat.

Em semblava que ho veia, tot això, que hi era, que em trobava entre els dos o tres privilegiats autoritzats a quedar-se drets en l'estret habitacle d'uns dos metres per

dos a condició de no parlar ni molestar l'home silenciosament vestit amb una camisa de franel·la grisa amb coll sense corbata però tancat, amb un vestit fatigat, gris també, el pantaló del qual, consumit, queia damunt d'un parell d'espardenyes amb soles de corda no exactament consumides sinó com bigotudes, esfilagarsades, sobre les quals es mantenia, amb els peus lleugerament separats, personatge quasi mític amb el cigarret apagat, amb una cara impossible, i amb gestos que –almenys als meus ulls d'infant– pareixia que tenien alguna cosa de ritual i sagrat alhora, tant si empenyia amb colpets de palma la maneta de la velocitat, com si s'inclinava per accionar el volant del fre o pitjava amb colps accelerats del peu dret el xampinyó del timbre d'avís quan el tramvia entrava en una corba sense visibilitat o de manera quasi contínua quan, després de passar els consums, el cotxe motor penetrava en la ciutat, descendia primer pel llarg pendent que portava al jardí públic, resseguia el mur del mateix jardí, tombava a l'esquerra a l'altura del monument als morts i, seguint el bulevard del President Wilson, alentia la marxa a poc a poc al llarg de l'Avinguda dels Castanyers per immobilitzar-se al final del trajecte, gairebé al centre de la ciutat, davant mateix del cinema amb l'entrada protegida per una marqueteria de vidre i amb anuncis seductors que, en colors violents, proposaven als eventuals espectadors les cares gegantines de dones escabellades, amb els caps tirats

endarrere i amb les boques obertes en un crit d'espant o demanant un bes.

Una quinzena de quilòmetres separaven la platja de la ciutat a través d'un paisatge lleugerament ondulat amb costers coberts de vinyes, amb el trajecte jalonat (a la banda dreta venint de la mar) d'opulentes residències les construccions de les quals dataven del segle anterior i que, espaiades dos o tres quilòmetres i més o menys amagades pels arbres dels seus parcs, oferien com un inventari d'allò que la vanitat de les fortunes recentment adquirides o consolidades havia pogut inspirar als seus propietaris així com als arquitectes que es plegaven als seus desigs (o fins i tot s'hi avançaven) en una època en què les ambicions d'una classe provinciana benestant i d'un nivell cultural mitjà (que de vegades s'inspirava en els decorats medievals o orientalistes d'òperes vistes a París en el curs d'algun viatge de noces) proposaven a les mirades un ventall d'arquitectures (torres coronades de graciosos balustres de terracota o, al contrari, massisses, quadrades i vagament sarraïnes) d'un gust de vegades discutible però, en conjunt, agradables, sense ostentació massa incòmoda (excepte una d'elles, més recent), amb noms passats de moda (com els seus mobles Louis-Philippe o Napoleó III) i d'una ingènua frescor, com ara «Miraflores» o, simplement, «Els Àloes».

Tant en un sentit com en l'altre (de la ciutat a la mar i al contrari) dos tramvies que eixien cada hora al

mateix temps es creuaven a la meitat del recorregut, no lluny precisament d'aquesta propietat el nom de la qual («Joué») anava d'acord amb la seua irrisòria façana emmerletada (pareguda als joguets de cartó, fortalises o castells, que per Nadal es regalen als xiquets), i planaven obscures reserves sobre els orígens i la data de la fortuna de qui l'havia feta edificar, mentre els seus habitants actuals (descendants del nou ric romàntic, o potser compradors recents) eren mantinguts per la petita societat de les altres «cases de camp» no en una mena d'ostracisme sinó simplement i purament ignorats, cosa que, en certa manera, els nimbava d'un prestigi fet alhora de menyspreu i de sospita, alimentada aquesta última pel fet que, abans que el tramvia entrara en la costera que portava al «garatge» (nom que es donava al desdoblament de les vies que, a mig trajecte, permetia que es creuaren els cotxes), feia l'efecte que la mediocre arquitectura amb merlets es limitava a aquesta façana darrere de la qual, durant un curt instant, no s'entreveia més que una vasta construcció (una simple granja?) amb un mur sense finestres, ni tan sols arrebossat, i amb una teulada de teules que arribava fins a les espitlleres medievals.

En aquella hora matinal, els dos o tres col·legials autoritzats a quedar-se en l'estreta i prestigiosa plataforma intentaven fer-se oblidar estrenyent-se per deixar lloc als ocupants habituals, amb aspecte d'empleats o de treballadors manuals, vestits, ells també, com el *wattman*,

amb roba molt gastada i que preferien viatjar així, drets, intercanviant rares paraules, en aquell lloc on els era permès de fumar o més aviat fer xamades a les burilles enrotllades en el mateix paper grisenc i ja transparent per la saliva: taciturna assemblea que, passats els anys, jo hauria de recordar amb el mateix sentiment de privilegi irrisori (tot i saber que no era més que una tolerància) de pertànyer a una mena d'elit en la pudor estreta i asfixiant del vestíbul d'un barracó que els guardians tancaven a la nit i on cada vespre hi havia cinc o sis ombres vestides també amb roba molt gastada i molt bruta (amb la diferència que aquesta —la roba— havia estat abans un uniforme i que, entre les espantoses emanacions de les latrines improvisades que es trobaven també dins de l'estret vestíbul on era tolerada la seua presència, el seu elitisme consistia només en la possessió per astúcia, lladronici o algun tràfic clandestí, de l'única mercaderia valuosa que circulava en aquell indret, és a dir —com n'eren testimoni les mateixes burilles enrotllades a mà, panxudes, bonyegudes, bavejades i fumades fins al límit extrem— de tabac). I de la mateixa manera, en arribar al final de la línia, el conductor (el *wattman*), amb el cap fortament inclinat per evitar la flama de l'encenedor que li fregava els llavis, feia una última xamada d'aquesta burilla reduïda a menys d'un centímetre de paper puntejat de negre que s'enrogia un instant abans de ser delicadament agafada entre dos dits, arrancada del llavi

on havia acabat enganxant-se, i finalment llançada, i fet això, portant en una mà la maneta ja treta del seu eix, baixava del cotxe motor i es dirigia en companyia del cobrador cap a una caseta petita de ciment construïda, diguem-ne, sobre el model dels urinaris públics (ús per al qual devia servir en part) i on es trobava sense dubte una estreta oficina administrativa amb registres de control per a signar i amb una caixa per a ús del cobrador, i tots dos recorrien aquells escassos metres com una mena de personatge desdoblant, amb la diferència que si el cobrador semblava portar el mateix vestit informe i grisenc es distingia tanmateix pel fet de dur una gorra de tipus militar i perquè el vestit moll i sense forma era travessat per la corretja de la seua bossa així com pel tirant de l'espècie de post allargada que mantenia a l'interior del colze esquerre i on s'estenien en dos rengles paral·lels i bigarrats les matrius dels bitllets (anada simple, anada i tornada) corresponents a cadascuna de les parades escalonades al llarg del recorregut en un mostrari de colors pastel (rosa, ametla, malva, groc pàl·lid, sofre, blau fosc, blau intens) que, contrastant amb les cares taciturnes i làngüides dels dos homes i amb els seus vestits gastats, semblava com una estesa exquisida de flors amb la tarifa escrita als pètals, però primaverals i rialleres en qualsevol estació.

Aquesta Avinguda dels Castanyers que recorria al final del trajecte el tramvia alentint a poc a poc la mar-

xa, paral·lela al bulevard Wilson a partir del monument als morts erigit a l'entrada del jardí municipal, pareixia que era, a les tardes (com si hi hagués un lligam entre el monumental monument i ells), el lloc de trobada d'una mitja dotzena d'aquells cotxets constituïts per una cadira de vímet pintada de negre, emmarcada per dues rodes i arrossegada per una altra, més petita, situada a l'extrem anterior d'una llarga forca orientable al llarg de la qual corria una cadena de bicicleta que baixava d'un doble manubri, el qual servia alhora de manillar i era mogut per les mans d'aquells personatges (o més aviat, semblava, de còpies exactes del mateix personatge –ja que s'assemblaven tots: la mateixa cara ossuda i dura de rapaç, el mateix bigot negre de puntes afilades (o paròdicament arrissades amb tenalletes), la mateixa punta de cigarret caragolat a mà, el mateix ventall de cintes descolorides a la solapa de les jaquetes, el mateix hule negre i lluent que, partint de la cadira, s'estenia formant plecs i clots fins a la base estreta on no reposava cap peu) que la mamà designava, podríem dir que amb una mena de joia maligna, amb un nom compost (els homes tronc) que provocava un fosc estremiment (com els noms de ratapenada, centpeus o mantis religiosa) i que en la seua boca i amb el to que ella emprava tenia un no sé què d'infamant, macabre i desesperat alhora, com si ella els estigués reprotxant, al mateix temps que l'exhibició de la pròpia invalidesa, simplement el fet d'existir, d'ha-

ver-se'n escapat, pràcticament tallats en dos però vius, d'aquella guerra que li havia arrancat l'únic home que havia estimat mai, com si aquesta denominació atroç insinuara una certa sospita de covardia al mateix temps que d'enveja, de gelosia i de pietat, ella que llavors havia renunciat ja al vel de crepé darrere del qual, no sense una certa ostentació, havia amagat la cara bastant més temps que l'imposat pels límits decents d'un dol, però que continuava vestint-se només amb colors obscurs i que potser (de la mateixa manera que el fet de pertànyer a un cert comitè de bones obres la portava dues vegades per setmana a ensenyar el catecisme a uns quants xiquets sorollosos en una capella lateral de la catedral) acudia a l'hospital, o l'hospici o la llar de jubilats (algun lloc havia d'haver-hi, un indret comú des del qual, a les tardes, es dirigien cap aquesta Avinguda dels Castanyers, impassibles, terrorífics, ells, els seus mostatxos enllustrats, els seus nassos d'au de presa, els seus cotxets i els seus cossos martiritzats, com un càstig permanent, una recriminació permanent enfront dels vius...) on s'allotjaven aquells desgraciats, per portar-los uns dolços o potser fins i tot (a pesar que ella detestava aquest vici, però sense dubte en memòria d'aquell servei de fumador que va portar de l'Extrem Orient l'home de qui ella portava aquest dol i en el qual –plata, pot de tabac i cendres– es podien veure, en esmalt *cloisonné*, ocells blau turquesa amb ventres rosa que volaven entre joncs damunt d'amples

nenúfars)... potser, doncs, per portar-los algun d'aquests paquets de tabac dolent que es troben als estancs, cúbics, embolicats en paper gris de mala qualitat tancat amb la faixa blanca de la Societat estatal i als quals no oblidava afegir cada volta un d'aquells llibrets de fulls de paper de fumar amb marques («Riz-la-Croix» o «JOB») que haurien pogut semblar com incitacions a suportar el seu martiri si la creu dibuixada sobre fons blau cel no s'haguera referit simplement a una marca de fàbrica i si la sigla JOB en lletres d'or sobre fons blanc no resultara, com sabia tothom, de l'ampliació en forma de rombe del punt que separava les inicials del fundador de l'empresa (un tal senyor Joseph Bardou) i per tant, de la mateixa manera que la creu, no tenia en absolut la vocació de recordar els sofriments del personatge bíblic.

A més, la seua pròpia cara (que quan ella era encara una noia havia començat a engreixar-se durant els quatre anys d'interminable festeig en què havia lluitat obstinadament contra sa mare per imposar-li un matrimoni amb un home sense fortuna, considerat per la vella senyora si no degradant com a mínim desastrós, tant en el pla social com en el pla de l'interés, i que, més tard, la pena o més aviat la desesperació, les llàgrimes acumulades, pareixia que l'havien inflada encara més amerant-la com una esponja)... la seua pròpia cara, doncs, d'ençà que l'havia atacada la malaltia que havia d'endur-se-la, al principi, com per una mena de mimetisme (o de coqueteria

macabra), havia començat simplement a aprimar-se, i després a solsir-se, a momificar-se a poc a poc, i al final feia pensar irresistiblement, en versió femenina, inclement i terrosa, en les cares d'aquells homes amputats físicament d'una meitat d'ells mateixos i, com si ella els reprotxara un exhibicionisme indecent o fins i tot, qui sap, malgrat la seua atroç mutilació (un d'ells era manxol, de més a més), el fet de viure encara —o més aviat d'haver sobreviscut, d'haver-se escapat d'aquella guerra que li havia arrancat a ella també una meitat d'ella mateixa, de manera que aquesta horrorosa condició d'homes tronc que els convertia en criatures en certa forma mítiques (mig humanes, mig vegetals) i que ella no deixava passar l'ocasió de recordar amb grosseria, o fins i tot amb complaença («l'avinguda dels homes tronc», «l'hora en què es reuneixen els homes tronc», etc.), semblava com una implacable protesta, com si la seua existència (o la seua obstinació a viure) fóra percebuda per ella com un afront al seu dolor, una burla del destí incessantment renovada, i...

I això es va produir de nou, no brutalment sinó d'una manera en certa forma insidiosa, és a dir que quan jo me n'adonava la cosa havia començat ja, estrenyent a poc a poc el meu braç com una mena de rèptil amb anells

superposats enrotllat sobre si mateix potser la segona o tercera vegada des que em trobava en aquell lloc, comprenent que el seu desencadenament devia obeir a algun automatisme enregistrator com aquelles corbes baromètriques o de temperatura enregistrades en un cilindre que gira lentament sobre si mateix com se'n poden veure en certes vitrines d'instruments de precisió, i em preguntava confusament (però no patia) si algú a l'hospital estava encarregat de vigilar-les a cada hora, disposat a intervenir, o si es conformaven a fer-hi un colp d'ull abans de la visita matinal: però jo no patia, gitat d'esquena, amb el llençol apujat fins a la barbeta incapaç de dormir jo que no puc fer-ho si no és de costat, comprenent doncs que no havia dormit sinó simplement oblidat o potser que era la febre perquè ara ells havien tancat la porta (o millor la doble porta que permetia el pas d'un llit amb rodes) on per una mena d'ull de bou oval jo podia veure tanmateix malgrat la penombra les quatre lletres RANS damunt de la porta de l'habitació enfront de la meua, recordant llavors el mot sencer (TRÀNSIT) que havia pogut llegir un poc abans quan les portes de les dos habitacions eren encara obertes, recordant igualment que la de davant era TRÀNSIT 1 i que per tant jo devia ocupar TRÀNSIT 2, però només aquella nit, dipositat en certa manera, com m'ho havia explicat l'infermer, deixat allí per haver arribat massa tard a Urgències i esperant que demà em traslladarien al servei (un altre edifici?) on

havien d'atendre'm, i aquest era també sense dubte el cas de l'ocupant de TRÀNSIT 1 que durant el temps bastant llarg que les dos portes havien restat obertes jo havia pogut veure, gitada exactament enfront de mi: una dona, vista l'abundant cabellera rossa escampada sobre el coixí al voltant d'una cara (o més aviat d'una màscara, de tan immòbil com estava i sense aparença de vida) de color rosa (o que la llum feia rosada) i de la qual, des d'on jo era, no podia distingir els trets, impressionat sobretot per la seua total immobilitat durant tot el temps que vaig poder veure-la (és a dir el temps que van deixar obertes les portes respectives de les dos habitacions TRÀNSIT) i també pel fet que el coixí quadrat on la cara ocupava exactament el centre estava col·locat amb una punta cap amunt a manera d'un as de diamants, preguntant-me si la malalta havia demanat aquesta curiosa disposició o si el seu cas (però com podia ser?) ho exigia, i intrigat encara més per aquella cabellera flonja, aquella màscara flonja i rosada absolutament inexpressiva i aquella posició del coixí, ja que em semblava que, mentre passava en el meu llit de rodes a través de l'espai del vestíbul on donaven els dos TRÀNSIT (però no era també un efecte de la febre?), havia entrevist les siluetes de dos agents d'uniforme asseguts dins l'ombra d'un racó, i em preguntava (intentant apartar aquelles coses que em feien mal darrere de les orelles, els meus dits temptejant, trobant els tubets fins, seguint-los fins als narius, pensant llavors Ah,

oxigen, està bé!)... em preguntava de nou què podien fer-hi els dos agents (vigilar la malalta de cara massa rosada i flonja o protegir-la?...) pensant Però potser no ho he vist bé confonc pensant Aquesta febre fotuda, pensant... Després massa fatigat per a mantenir l'esforç de pensar, resignant-me a aquesta espècie de tarquim, de boira sense abans ni després (una, dos hores abans?...) on gesticulaven confusament les siluetes dels dos agents que sostenien més que conduïen no l'habitual vagabund esparracat de cara congestionada i eriçada de barba sinó, titubejant també més que no debatent-se, protestant amb una veu pastosa, l'home encara jove i bastant ben vestit encara que sense abric en aquella nit de març amb un aire fresc que pareixia penetrar al mateix temps que els tres personatges que avançaven oscil·lant entre els dos rengles d'«urgències» alineades al llarg dels murs del corredor, com la sobtada, sorollosa intrusió del món dels vius en el seu contrari, seguida en silenci per la vintena de parells d'ulls sense expressió en les cares igualment sense expressió, buides, com absents, tancades, que el caràcter bufonesc de l'escena no il·luminava ni tan sols amb un somriure, ni amb un mínim estirament dels llavis...

i tanmateix (contràriament als que solien trobar-se, vestits amb uniformes sense glòria, tancats en el sufo-

cant vestíbul ple de pudors amoniacals, i a despit del fet que igual com el *wattman* els dos o tres viatgers que es trobaven també a la plataforma pegaven de tant en tant xamades a unes burilles semblants) no era (ja que ells mateixos no fumaven) la possessió de tabac el que proporcionava als col·legials admesos també a viatjar en aquell lloc aquest sentiment de pertànyer a una mena de club d'iniciats sinó més probablement, a banda el fet de trobar-se per dir-ho així al centre mateix del punt de comandament i de maniobra, el fet d'anar al costat (en aquella hora matinal en què la clientela del tramvia estava composta sobretot per domèstics enviats a fer compres o encàrrecs a la ciutat i per treballadors manuals) de personatges diferents en tots els aspectes dels (parents, amics) que tenien costum de veure al seu voltant, de manera que, a més del fet que aquells privilegiats intercanviaven de vegades amb el *wattman*, a pesar de la prohibició expressa que existia, algunes frases inintel·ligibles i com confidencials, ells (els col·legials) se sentien d'alguna forma membres d'una confraria secreta i tancada que els hauria admés en la seua intimitat.

... i tampoc quan un moment més tard, espentejada amb violència, es tornà a obrir la porta de l'habitació (sala de registre, de primeres cures?) on el trio havia

desaparegut, que s'havia tancat sobre una confusa remor de veus, i aquestes van esclatar de nou alhora que en sorgia el borratxo encorbat en dos, amb una de les temples oberta com un fruit esclatat ara empastifada amb mercromina, perseguit pels agents i per l'infermer amb la bata blanca que flotava darrere, galopant ja (el borratxo) mentre s'esforçava maldestrament a ficar-se dins del pantaló els faldons de la camisa descordada, i la seua veu (ara clara, alta, ofesa) deia Això s'ha de parlar, això, hem de..., sense tindre temps d'acabar, atrapat pels seus perseguidors que ara reien obertament, que l'agafaven de la cintura, el feien tornar, conciliadors, a la petita habitació la porta de la qual va tancar l'últim sota les mirades encara inexpressives, idèntiques, en les màscares immòbils, com absents, dels malalts a l'espera, com atacats per una mena d'estupor, com si allò que els unia en aquell moment no fóra tant el sofriment físic gairebé oblidat, relegat al segon pla per un sofriment d'un altre ordre, com si haguessen accedit a una mena d'estat segon com a resultat de l'experiència comuna que cadascun d'ells acabava de viure, és a dir d'haver estat brutalment arrancats o més ben dit extirpats del món familiar, tranquil·litzador i múltiple on havien viscut fins aquell moment per a ser transportats a tota velocitat, gitats amb els braços al llarg del cos i amb els peus cap arrere en una ambulància (una mena de caixa) a l'exterior de la qual podien veure fugir vertiginosament en la grisor

del crepuscle la successió confusa de façanes, de cruïlles, de semàfors en roig, d'aparadors i de cafés il·luminats, tot com aspirat, sorgint d'aquell punt desconegut cap al qual els portaven, basculant, fugint i desapareixent en una mena d'embut, d'insondable i negra perspectiva.

... tramvia que sovint, sense alé a causa de la correguda, jo veia amb desesperació que, ja a l'extrem del bulevard del President Wilson, començava a tombar cap a la dreta i desapareixia, a pesar de les demandes repetides dels pares d'alguns col·legials que, com jo mateix, eixien de classe a les quatre, i que havien pregat a la Companyia que consentira a retardar cinc minuts aquesta sortida, i la Companyia semblava que hi havia accedit (només ho semblava?) –a menys que aquesta sortida a l'hora exacta, tal com s'esdevenia més i més sovint, fóra cosa de la mala voluntat del personal que llançava amb això un doble desafiament: d'una banda dirigit a la Companyia mateixa que, potser també, en el passat els havia sancionat un dia o un altre per algun retard, i d'una altra als propietaris d'aquelles opulentes cases de camp els fills dels quals gaudien d'una educació que el seu modest origen els havia negat. En qualsevol cas, els dos o tres col·legials ja sense alé (alliberats igualment per sol·licitud dels pares al director del col·legi cinc minuts abans del

final de les classes, però sorneguerament retinguts fins que fóra massa tard per algun professor (en particular el d'història i geografia) que alimentava igualment contra les classes benestants (per raons potser no tan diferents, ja que la roba d'un d'ells estava quasi tan consumida com la dels empleats del tramvia –però formulades (o justificades) amb un llenguatge que evidentment aquests últims ignoraven) una hostilitat equivalent a la dels «wattmen»)... sense alé, els col·legials alliberats de mala gana amb el pretext que això «causava desordre» (relegats, amb motiu d'aquesta eixida anticipada, als últims bancs de l'aula reservats als burros) cinc minuts abans del final de la classe, que sumats als sol·licitats a la Companyia de tramvies n'haurien fet deu, àmpliament suficients per recollir els seus quaderns, deixar (discretament i sense soroll, exigia el professor d'història i geografia) l'aula, travessar al galop el pati del col·legi, passar galopant davant del tribunal, travessar la plaça on s'elevava l'estàtua, seguir, sempre galopant, la vorera de la Prefectura, per a desembocar finalment davant de la façana rococó del cinema i veure desaparèixer allà lluny el cotxe motor del tramvia, i allí es quedaven plantats els col·legials, panteixant, més humiliats que decebut, com si (seguint l'hàbit d'atribuir a les coses o als mecanismes pensaments o intencions pròpies de l'home)... com si el tramvia mateix s'escamotejara amb una mena de rialla burleta i maligna, deixant-los allà, ells i les seues

carteres massa pesants, amb la perspectiva no de matar una hora abans de la pròxima sortida sinó d'ocupar-la, és a dir de passejar amunt i avall per davant de les portes tancades del cinema (on darrere dels vidres el cartellet verd pàl·lid que resumia en termes atractius però en lletra petita l'acció del film de la setmana estava rodejat de fotografies també suposadament seductores de les escenes principals on els personatges en blanc i negre presos en postures immòbils i privats de la màgia del moviment sobre l'espurneig argentat de la pantalla corresponien de manera ben decebedora a les promeses dels cartells grans on apareixien cares gegants i apassionades en un excés de colors cridaners), o bé (però només duïen a la butxaca unes poques monedes) dins de l'olor agra i fada d'acetilè i de pasta de caramel que surava entre les barraques de la fira instal·lada cada tardor sota els plàtans que ocupaven l'Avinguda dels Castanyers i on, en el malenconiós crepuscle, parpellejaven els llums temptadors de les diferents atraccions la principal de les quals (després dels misteris prohibits del Museu Dupuytren) eren aquelles muntanyes russes que, expulsant durant tot un mes la petita assemblea dels homes tronc, elevaven les seues complicades bastides des d'on el brogit de catàstrofe de les vagonetes i els crits aguts de les dones acabaven xocant contra l'alta façana del monument als morts.